بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

خطبة الجمعة لتاريخ ٢٠٢٠/٩/٢٥ الموافق للثامن من صفر ١٤٤٢ هـ

الحَذَرُ مِنَ الإِفْتاءِ بِغَيْرِ عِلْمٍ

الحَمْدُ للهِ الَّذِي عَلَّمَ الإِنْسانَ ما لَمْ يَكُنْ يَعْلَم، وقَيَّضَ لِهَذا الدِّينِ رِجالاً يُفْتُونَ بِعِلْمٍ فَإِذا لَمْ يَعْلَمُوا لَمْ يُغْفِلُوا لا أَعْلَم، ونَعُوذُ بِاللهِ مِنْ شُرُورِ أَنْفُسِنا ومِنْ سَيِّئاتِ أَعْمالِنا، مَن يَهْدِ اللهُ فَلا مُضِلَّ لَهُ ومَن يُضْلِلْ فَلا هادِيَ لَه، وأَشْهَدُ أَنْ لا إِلَهَ إِلاَّ اللهُ وَحْدَهُ لا شَرِيكَ لَهُ، ولا شَىْءَ مِثْلُهُ ولا شَىْءَ يُعْجِزُه، لا تَبْلُغُهُ الأَوْهامُ ولا تُدْرِكُهُ الأَفْهامُ ولا يُشْبِهُ الأَنام.

وأَشْهَدُ أَنَّ سَيِّدَنا مُحَمَّدًا عَبْدُ اللهِ الْمُصْطَفَى ونَبِيُّهُ الْمُجْتَبَى ورَسُولُهُ الْمُرْتَضَى، وأَنَّهُ خاتَمُ الأَنْبِياءِ وإِمامُ الأَتْقِياء، وسَيِّدُ الْمُرْسَلِينَ وحَبِيبُ رَبِّ العالَمِين. فَصَلَّى اللهُ عَلَى مُحَمَّدٍ وعَلَى ءالِهِ الطاهِرِينَ وصَحابَتِهِ الطَّيِّبِينَ وسَلَّم.

أَمّا بَعْدُ، فَأُوصِي نَفْسِيَ وأُوصِيكُمْ بِتَقْوَى اللهِ العَلِيِّ العَظِيمِ أَلاَ فَاتَّقُوهُ وخافُوهُ وَأْتَمِرُوا بِأَوامِرِهِ وانْتَهُوا عَنْ نَواهِيهِ واثْبُتُوا عَلَى هَدْيِ النَّبِيِّ مُحَمَّدٍ عَلَيْهِ أَفْضَلُ الصَّلاةِ وأَتَمُّ التَّسْلِيم.

اعْلَمُوا إِخْوَةَ الإِيمانِ أَنَّ اللهَ سُبْحانَهُ وتَعالَى سائِلٌ عَبْدَهُ يَوْمَ القِيامَةِ عَنْ كَلامِهِ وسَمْعِهِ وبَصَرِهِ وفُؤادِهِ وأَنَّ اللهَ سائِلٌ عَبْدَهُ عَنْ قَوْلِهِ فِي الدُّنْيا هَذا يَجُوزُ وهَذا لا يَجُوزُ فَقَدْ قالَ رَبُّنا تَبارَكَ وتَعالَى فِي القُرْءانِ الكَرِيمِ ﴿وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِۦ عِلْمٌ ۚ إِنَّ ٱلسَّمْعَ وَٱلْبَصَرَ وَٱلْفُؤَادَ كُلُّ أُو۟لَٰٓئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْـُٔولًا ﴿٣٦﴾﴾[١] أَيْ لا تَقُلْ قَوْلاً بِغَيْرِ عِلْمٍ، فَالفَتْوَى بِغَيْرِ عِلْمٍ مِنَ الكَبائِرِ،

Sachez, chers frères de foi, que *Allah soubhanahou wata^ala* interroge Son esclave au Jour du jugement sur l'usage qu'il aura fait de sa parole, de son ouïe, de sa vue et de son cœur, et sur le fait d'avoir dit dans le bas monde : telle chose est permise et telle chose n'est pas permise.

Notre Seigneur *tabaraka wata^ala* dit dans le *Qour'an* Honoré ce qui signifie : « **Ne dis pas des choses dont tu n'as pas connaissance ; certes l'ouïe, la vue et le cœur, sur chacun d'eux l'esclave sera interrogé à ce sujet** » c'est-à-dire : ne dis pas des paroles sans science. Ainsi, donner des avis –des *fatwa*– sans science, fait partie des grands péchés.

رَوَى الحافِظُ ابْنُ عَساكِرَ[٢] أَنَّ رَسُولَ اللهِ صلى الله عليه وسلم قالَ **مَنْ أَفْتَى بِغَيْرِ عِلْمٍ لَعَنَتْهُ مَلائِكَةُ السَّماءِ وَالأَرْضِ** اهـ فَإِذا كانَ الأَمْرُ كَذَلِكَ إِخْوَةَ الإِيمانِ فَما مَعْنَى أَنْ يُفْتَى بِعِلْمٍ، وَٱسْمَعُوا مَعِي فَإِنَّ

[١] سورة الإسراء / ٣٦.

[٢] معجم شيوخ ابن عساكر.

الَّذِي يُفْتِي إِمّا أَنْ يَكُونَ مُجْتَهِدًا أَوْ مُقَلِّدًا في الفُتْيا لِمُجْتَهِدٍ وإِمّا أَنْ يَكُونَ مُتَجَرِّئًا عَلَى الفَتْوَى بِغَيْرِ عِلْمٍ. أَمّا الْمُجْتَهِدُ فَهُوَ مَنْ لَهُ أَهْلِيَّةُ الاجْتِهادِ أَيْ مَنْ يَجُوزُ لَهُ ذَلِكَ بِناءً عَلَى صِفاتٍ مُعَيَّنَةٍ وشُرُوطٍ لا بُدَّ أَنْ تَجْتَمِعَ فِيه، وهِيَ لَيْسَتْ مَوْجُودَةً في أَغْلَبِ أَهْلِ العَصْرِ.

Le Hafidh Ibnou ^Açakir, dans *Mou^jam chouyoukh Ibnou ^Açakir*, a rapporté que le Messager de Allah ﷺ a dit ce qui signifie : « ***Celui qui donne un avis sans science, les anges du ciel et de la Terre le maudissent.*** »

S'il en est ainsi, chers frères de foi, alors, que veut dire donner un avis avec science ? Soyez bien attentifs à ce que je vous dis, celui qui donne un avis–une *fatwa*– soit il est lui-même un savant du plus haut degré capable de déduire les jugements à partir des textes, et c'est donc un *moujtahid*, soit il ne l'est pas et c'est donc un *mouqallid* qui doit se limiter aux *fatwa* d'un *moujtahid*, soit c'est quelqu'un qui ose donner des jugements sans science.

Un *moujtahid*, c'est quelqu'un qui a l'aptitude à faire l'*ijtihad*, c'est-à-dire qu'il lui est permis de le faire en fonction de qualités bien précises et de conditions bien particulières qu'il lui est indispensable de réunir en lui. Or ce sont des qualités et des conditions qui ne sont pas présentes chez la majorité des gens de cette époque.

قالَ الإِمامُ الشافِعِيُّ رَحِمَهُ اللهُ ولا يَكُونُ الشَّخْصُ أَهْلاً لِلاجْتِهادِ حَتَّى يَكُونَ عالِمًا بِما مَضَى قَبْلَهُ مِنَ السُّنَنِ وأَقْوالِ السَّلَفِ وإِجْماعِ النّاسِ واخْتِلافِ العُلَماءِ حَتَّى لا يَخْرِقَ الإِجْماعَ وأَنْ يَكُونَ عالِمًا بِلُغَةِ العَرَبِ ومَعانِي ما وَرَدَ في النُّصُوصِ الشَّرْعِيَّةِ عَلَى وَفْقِ كَلامِ العَرَبِ. ويُشْتَرَطُ في الْمُجْتَهِدِ أَنْ يَكُونَ حافِظًا لِآياتِ الأَحْكامِ وأَحادِيثِ الأَحْكامِ ومَعَ مَعْرِفَةِ أَسانِيدِها ومَعْرِفَةِ أَحْوالِ رِجالِ الإِسْنادِ ومَعْرِفَةِ النّاسِخِ والْمَنْسُوخِ والعامِّ والخاصِّ والْمُطْلَقِ والْمُقَيَّدِ مَعَ فِقْهِ النَّفْسِ أَيْ قُوَّةِ الفَهْمِ والإِدْراكِ ومَعَ العَدالَة، فَمِثْلُ هَذا إِنْ أَفْتَى يُفْتِي عَلَى حَسَبِ اجْتِهادِه. وأَيْنَ يُوجَدُ مَنْ يَجْمَعُ كُلَّ هَذِهِ الصِّفاتِ في هَذا الزَّمَن، وأَمّا إِذا لَمْ يَكُنِ الشَّخْصُ بِهَذِهِ الصِفاتِ فَيَعْتَمِدُ عَلَى فَتْوَى إِمامٍ مُجْتَهِدٍ أَيْ يَنْقُلُ قَوْلَ الْمُجْتَهِدِ في الْمَسْأَلَة. وأَمَّا مَنْ تَسَوَّرَ مَرْتَبَةً لَيْسَ أَهْلاً لَها فَصارَ يُفْتِي النّاسَ بِغَيْرِ عِلْمٍ، صارَ يُفْتِي النّاسَ عَلَى وَفْقِ هَواهُ فَهُوَ خائِبٌ خائِنٌ يَفْضَحُهُ اللهُ تَبارَكَ وتَعالَى في الدُّنْيا قَبْلَ الآخِرَةِ كَما قالَ إِمامُنا الشافِعِيُّ رضي الله عنه مَنْ سامَ بِنَفْسِهِ فَوْقَ ما يُساوِي رَدَّهُ اللهُ تَعالَى إِلَى قِيمَتِه[١] اهـ

L'Imam *Ach-Chafi^iyy* que Dieu lui fasse miséricorde a dit que quelqu'un ne sera apte à faire l'*ijtihad* qu'après avoir connu les traditions rapportées qui l'ont précédé, les paroles des *salaf*, l'unanimité des gens et les divergences des savants afin de ne pas aller à l'encontre de l'unanimité ainsi que la langue des arabes et les significations de ce qui est parvenu dans les textes de l'enseignement révélé conformément à la parole des arabes. Il est une condition que le *moujtahid* connaisse par cœur les versets portant sur les jugements pratiques et les hadith portant sur les

[١] المجموع شرح المهذب ١٣/١.

jugements pratiques, en connaissant leurs chaînes de transmission ainsi que l'état des gens qui composent ces chaînes de transmission, en connaissant aussi les textes qui abrogent et ceux qui sont abrogés, ce qui a une portée générale et ce qui est particulier, ce qui est absolu et ce qui est restreint par une condition, sans compter une capacité intellectuelle exceptionnelle, c'est-à-dire une très forte compréhension et une grande sagacité, avec la rectitude, c'est-à-dire qu'il soit digne de confiance.

Un tel homme, quand il donne une *fatwa*, il donne un avis en fonction de son effort de déduction, de son *ijtihad*.

Où va-t-on trouver quelqu'un qui réunit toutes ces caractéristiques dans cette époque ? Et si quelqu'un ne présente pas ces caractéristiques, il doit donc se baser sur les avis d'un *Imam moujtahid*, c'est-à-dire qu'il doit rapporter la parole d'un *moujtahid* sur la question.

Quant à celui qui prétend avoir un degré qu'il n'a jamais atteint, et qui se met à donner aux gens des jugements sans science, il se met à donner des jugements qui correspondent à son avis personnel et à ses passions, c'est quelqu'un qui va à sa perte, un traître que *Allah tabaraka wata^ala* dévoilera dans le bas monde avant l'au-delà, tout comme notre Imam *Ach-Chafi^iyy*, que *Allah* l'agrée, a dit : « *Celui qui se place lui-même au-dessus de sa propre valeur, Allah ta^ala le ramènera à sa juste valeur.* »[1]

فَإِيّاكُمْ والفَتْوَى بِغَيْرِ عِلْمٍ رِجالاً وَنِساءً ولا تُغْفِلُوا لا أَدْرِي فَإِنَّ لا أَدْرِي نِصْفُ العِلْمِ وإِنَّ لَكُمْ في رَسُولِ اللهِ أُسْوَةً حَسَنَةً فَفِي الحَدِيثِ أَنَّ رَجُلاً سَأَلَ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم عَنْ خَيْرِ البِقاعِ وشَرِّها فَقالَ **لا أَدْرِي حَتَّى أَسْأَلَ جِبْرِيلَ** ثُمَّ نَزَلَ الوَحْيُ عَلَى رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه وسلم بِأَنَّ خَيْرَ البِقاعِ الْمَساجِدُ وشَرَّ البِقاعِ الأَسْواقُ٢.

Alors gardez-vous bien de donner des jugements sans science, que vous soyez homme ou femme. Ne passez pas à côté de la parole « je ne sais pas », car cette parole « je ne sais pas » représente la moitié de la science. Vous avez en la personne du Messager de *Allah* un excellent modèle, puisque dans le *hadith*, un homme avait interrogé le Prophète ﷺ à propos du meilleur des endroits et du pire des endroits. Le Messager a dit ce qui signifie : « ***Je ne sais pas, jusqu'à ce que je demande à Jibril.*** » Puis la révélation est parvenue au Messager de *Allah* ﷺ que les meilleurs des endroits sur Terre sont les mosquées et que parmi les pires des endroits sur Terre il y a les marchés.

وإِنَّ مِنْ أَعْظَمِ الأَسْبابِ في انْتِشارِ الجَهْلِ والْمَفاهِيمِ الخاطِئَةِ بَيْنَ النَّاسِ الفَتْوَى بِغَيْرِ عِلْمٍ واسْتِفْتاءَ النَّاسِ لِجَهَلَةِ القَوْمِ وأَدْعِياءِ العِلْمِ فَفِي الحَدِيثِ الصَّحِيحِ الثابِتِ عَنْ رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه وسلم **إِنَّ اللهَ لاَ يَقْبِضُ العِلْمَ انْتِزاعًا يَنْتَزِعُهُ مِنَ العِبادِ ولَكِنْ يَقْبِضُ العِلْمَ بِقَبْضِ العُلَماءِ حَتَّى إِذا لَمْ يُبْقِ عالِمًا اتَّخَذَ النَّاسُ رُؤَساءَ جُهَّالاً فَسُئِلُوا فَأَفْتَوْا بِغَيْرِ عِلْمٍ فَضَلُّوا وَأَضَلُّوا**٣ اهـ فَلَمْ يَجْعَلْ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وسلم في هَذا الحَدِيثِ عُذْرًا لِلْمُفْتِي ولا لِلْمُسْتَفْتِي فَأَمَّا الأَوَّلُ فَلأَنَّهُ

---

[1] Voir le *Majmou^*, Commentaire du *Mouhadhdhab*, tome 1 page 13.

٢ رواه البيهقي في السنن الكبرى.

٣ رواه البخاري في صحيحه.

أَفْتَى بِجَهْلٍ وأَمَّا الثانِي فَلِأَنَّهُ اسْتَفْتَى مَنْ لا يَسْتَحِقُّ أَنْ يُسْتَفْتَى وقَدْ قالَ الحافِظُ النَّوَوِيُّ رَحِمَهُ اللهُ لا يَجُوزُ اسْتِفْتاءُ غَيْرِ العالِمِ الثِّقَةِ[1] اهـ

Parmi les causes majeures de la diffusion de l'ignorance et des mauvaises compréhensions chez les gens, il y a justement le fait de donner des *fatwa* sans science et de demander des *fatwa* aux ignorants et à ceux qui prétendent la science.

Dans le *hadith sahih*, authentifié du Messager de *Allah* ﷺ ce qui signifie : « ***Allah* n'enlève pas la science en l'arrachant des esclaves mais Il enlève la science en faisant mourir les savants, au point que lorsqu'il n'en reste plus aucun, les gens élisent à leur tête des ignorants qui sont interrogés et qui répondent en donnant des avis sans science, ils s'égarent ainsi et ils égarent autrui.*** »

Le Messager de *Allah* ﷺ, dans ce *hadith*, n'a pas donné d'excuse à celui qui donne des avis sans science, ni à celui qui demande des avis à un ignorant. Le premier en raison du fait qu'il a donné des avis sans science ; le deuxième parce qu'il a demandé à celui qui ne mérite pas d'être interrogé.

Le *hafidh An-Nawawiyy*, que *Allah* lui fasse miséricorde, a dit : « *Il n'est pas permis de demander la fatwa à quelqu'un d'autre qu'à un savant digne de confiance.* » Ceci a été cité dans *Mouqaddimatou l-Majmou^*.

فَطَرِيقُ السَّلامَةِ أَنْ يُحْرِزَ الْمَرْءُ نَفْسَهُ أَوَّلاً قَبْلَ أَنْ يُفْتِيَ وأَنْ يَعْرِضَها عَلَى الجَنَّةِ وعَلَى النارِ ثُمَّ إِنْ كانَ الجَوابُ عَلَى الْمَسْأَلَةِ واضِحًا عِنْدَهُ وُضُوحَ الشَّمْسِ وَسَطَ النَّهارِ أَجابَ وإِلاَّ فَلاَ. ولاَ يُفْتِي بِرَأْيِهِ وهَواهُ فَإِنَّ مَنِ اتَّبَعَ الهَوَى هَوَى.

La voie de la sauvegarde, c'est de se préserver d'abord nous-mêmes, avant de donner un avis de jurisprudence, et de nous rappeler que nous avons devant nous le Paradis et l'enfer. Si la réponse à la question est claire pour nous, comme la clarté du soleil au milieu du ciel, on répond, sinon on ne répond pas. On ne donne aucun avis à partir de ses passions, car celui qui suit ses passions court à sa perte et chutera.

وكَمْ نَجِدُ فِي هَذِهِ الأَزْمانِ أُناسًا لا يَرْجِعُونَ إِلَى الأَدِلَّةِ الشَّرْعِيَّةِ، لا يَرْجِعُونَ إِلَى نُصُوصِ القُرْءانِ والحَدِيثِ ولا إِلَى أَقْوالِ العُلَماءِ الْمُجْتَهِدِينَ فِي الإِفْتاءِ وإِنَّما يُفْتُونَ بِما تَمِيلُ إِلَيْهِ أَنْفُسُهُمْ ويَزِنُونَ ذَلِكَ بِمَوازِينَ زَيَّنَها لَهُمْ قُرَناؤُهُمْ مِنَ الشَّياطِينِ. فَإِنّا للهِ وإِنّا إِلَيْهِ راجِعُونَ ولا حَوْلَ ولا قُوَّةَ إِلاّ بِاللهِ.

Nous demandons à *Allah* qu'Il préserve en nous notre religion qui est notre capital, qu'Il fasse que nous soyons de ceux qui savent s'arrêter aux limites de la Loi. Et la meilleure des conclusions, c'est que je demande à *Allah* qu'Il nous accorde une fin heureuse, ô Toi *Allah* le plus miséricordieux des miséricordieux.

اَللَّهُمَّ احْفَظْ عَلَيْنا دِينَنا الَّذِي بِهِ عِصْمَةُ أَمْرِنا واجْعَلْنا مِنَ الوَقّافِينَ عِنْدَ حُدُودِ الشَّرِيعَةِ وأَحْسِنْ خَواتِيمَنا يا أَرْحَمَ الرّاحِمِينَ. هَذا وأَسْتَغْفِرُ اللهَ العَظِيمَ لِي ولَكُم.

[1] ذكره في مقدّمة المجموع.

الخطبة الثانية

الحَمْدُ للهِ رَبِّ العالَمِين، نَعْبُدُهُ تَعالى ونُقَدِّسُهُ ونُمَجِّدُهُ، لا إِلَهَ غَيْرُه، ولا مَعْبُودَ بِحَقٍّ سِواه، مالِكُ الْمُلْكِ، يَهْدِي مَنْ يَشاءُ ويُضِلُّ مَنْ يَشاء، لا يُسْأَلُ عَمّا يَفْعَلُ وهُمْ يُسْأَلُون. نَعُوذُ بِاللهِ مِنْ شُرُورِ أَنْفُسِنَا وَمِنْ سَيِّئَاتِ أَعْمَالِنَا، مَنْ يَهْدِ اللهُ فَلاَ مُضِلَّ لَهُ وَمَنْ يُضْلِلْ فَلاَ هَادِيَ لَه، وصَلَّى اللهُ على سَيِّدِنا مُحَمَّدٍ الصادِقِ الأَمِينِ سَيِّدِ الأَوَّلِينَ والآخِرِينَ وعَلى جَمِيعِ إِخْوانِهِ النَّبِيِّينَ والْمُرْسَلِين. ورَضِيَ اللهُ عَنْ أُمَّهاتِ الْمُؤْمِنِينَ وءالِ البَيْتِ الطَّاهِرِينَ وعَنِ الخُلَفاءِ الراشِدِينَ أَبِي بَكْرٍ وعُمَرَ وعُثْمانَ وعَلِيٍّ وعَنِ الأَئِمَّةِ الـمُهْتَدِينَ أَبِي حَنِيفَةَ ومالِكٍ والشافِعِيِّ وأَحْمَدَ وَعَنِ الأَوْلِياءِ والصَّالِحِين.

أَمَّا بَعْدُ عِبادَ اللهِ فَإِنِّي أُوصِيكُمْ وَنَفْسِيَ بِتَقْوَى اللهِ العَلِيِّ العَظِيمِ أَلاَ فَاتَّقُوهُ واعْلَمُوا أَنَّنا مَسْؤُولُونَ عَمّا نَتَكَلَّمُ بِهِ مِنْ خَيْرٍ أَوْ شَرٍّ قالَ اللهُ تَعالى ﴿مَّا يَلْفِظُ مِن قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ ۝١٨﴾[1]. عِبادَ اللهِ إِنَّ الفَتْوَى بِغَيْرِ عِلْمٍ مِنْ كَبائِرِ الذُّنُوبِ وقَدْ تَصِلُ بِصاحِبِها إِلى الكُفْرِ أَعاذَنا اللهُ مِنْهُ وخَتَمَ لَنا عَلَى كامِلِ الإِيمان.

Allah ta^ala dit ce qui signifie : « **L'esclave ne prononce pas une parole sans que soient auprès de lui *Raqib* et ^*Atid.*** »

Esclaves de *Allah*, le fait de donner un avis religieux sans science fait partie des grands péchés et risque de conduire celui qui se laisse aller à le faire à la mécréance, que *Allah* nous en préserve et nous accorde de terminer notre vie sur la foi complète.

إِخْوَتِي فِي الله، إِنَّ اللهَ تَعالى أَمَرَنا فِي كِتابِهِ الكَرِيمِ بِالصَّلاةِ والسَّلامِ عَلَى نَبِيِّهِ العَظِيمِ فَقالَ وهُوَ أَصْدَقُ القائِلِينَ ﴿إِنَّ ٱللَّهَ وَمَلَٰٓئِكَتَهُۥ يُصَلُّونَ عَلَى ٱلنَّبِيِّۚ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ صَلُّواْ عَلَيْهِ وَسَلِّمُواْ تَسْلِيمًا ۝٥٦﴾[2]. اَللَّهُمَّ صَلِّ على سَيِّدِنا مُحَمَّدٍ وعلى ءالِ سيدِنا مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ على سَيِّدِنا إبراهيمَ وعلى ءالِ سَيِّدِنا إبراهيمَ وبارِكْ على سَيِّدِنا مُحَمَّدٍ وعلى ءالِ سَيِّدِنا مُحَمَّدٍ كَمَا بارَكْتَ على سَيِّدِنا إبراهيمَ وعلى ءالِ سَيِّدِنا إبراهيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ. اَللَّهُمَّ إِنَّا دَعَوْناكَ فاسْتَجِبْ لَنَا دُعاءَنَا فاغْفِرِ اللَّهُمَّ لَنا ذُنوبَنَا وَإِسْرافَنا فِي أَمْرِنا اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِناتِ الأَحْياءِ مِنْهُمْ وَالأَمْواتِ رَبَّنا ءاتِنا فِي الدُّنْيا حَسَنَةً وَفِي الآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذابَ النَّارِ اللَّهُمَّ اجْعَلْنَا هُداةً مُهْتَدِينَ غَيْرَ ضالِّينَ وَلا مُضِلِّينَ اللَّهُمَّ اسْتُرْ عَوْراتِنا وَءامِنْ رَوْعاتِنا وَاكْفِنا ما أَهَمَّنا وَقِنَا شَرَّ ما نَتَخَوَّفُ اللَّهُمَّ اجْزِ الشَّيْخَ

[1] سورة ق / ءاية ١٨.

[2] سورة الأحزاب / ٥٦.

عَبْدَ اللهِ الهَرَرِيِّ رَحَماتُ اللهِ عَلَيْهِ عَنَّا خَيْرًا. عِبادَ اللهِ إِنَّ اللهَ يَأْمُرُ بِالعَدْلِ وَالإِحْسانِ وَإِيتَاءِ ذِي القُرْبَى وَيَنْهَى عَنِ الفَحْشاءِ وَالْمُنْكَرِ وَالبَغْيِ، يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ. اذْكُرُوا اللهَ العَظِيمَ يُثِبْكُمْ وَاشْكُرُوهُ يَزِدْكُمْ، وَاسْتَغْفِرُوهُ يَغْفِرْ لَكُمْ وَاتَّقُوهُ يَجْعَلْ لَكُمْ مِنَ أَمْرِكُمْ مَخْرَجًا، وَأَقِمِ الصَّلاةَ.